

Çanakkale Milletvekili Ömer Mart'ın, Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahallî idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanunun 14 ncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi ve Dışişleri, İçişleri ve Millî Eğitim Komisyonları raporları (2/40)

14 . XI . 1950

T. B. Millet Meclisi Başkanlığına

Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahallî idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanunun 14 ncü maddesinin tadiline dair kanun teklifi ile işbu teklifin mucip sebepler lâyihası eklidir. Teklifin kanuniyet kesbeylemesi için Yüksek Meclisin tasvibine arz olunmasını saygılarımla rica ederim.

Çanakkale Milletvekili

Ömer Mart

MUCİP SEBEPLER LAYİHASI

Lozan Ahitnamesinin 40 ve 41 nci maddeleri sırasıyla aynen şu kayıtları muhtevidir :

Made 40 : «Gayrimüslim ekalliyetlere mensup olan Türk Tebeası, hukukan ve fiilen diğer Türk tebeaya tatbik edilen aynı muamele ve teminattan müstefit olacaklardır. Bunlar bilhassa, masrafları kendilerine ait olmak üzere, her türlü müessesatı hayriye, diniye ve içtimaiyeyi, her türlü mektep ve sair müessesatı talimü terbiyeyi tesis, idare ve mürakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal ve ayini dinilerini serbestçe icra eylemek hususlarında müsavi hukuka malik olacaklardır.»

Made 41 : «Tedrisatı umumiyeye hususunda Türk Hükümeti gayrimüslim tebeanın mühim bir nispet dahilinde mütemekkin oldukları şehirler veya kazalarda bu Türk tebeasının çocuklarının iptidai mekteplerde kendi lisanlarıyla tahsil etmelerini temin zmnında teshilâtı münasibe ibraz edecektir. Bu hüküm, Türk Hükümetinin mezkûr mekteplerde Türk lisanının tedrisini mecburi kılmasına mâni olmayacaktır.

«Gayri müslim ekalliyetlere mensup Türk tebeasının mühim nispette mevcut oldukları şehirlerde veya kazalarda Devlet bütçesi, belediye veya sair bütçeler tarafından, terbiye, din veya emri hayır maksadiyle tahsis edilen mebaliğden bu ekalliyetlere de muhik bir hisse temin olunacaktır.

«Mebaliği mezkûre alâkadar müessesatın sahibi salâhiyet mümessillerine ita edilecektir.»

Görülüyor ki bu iki madde hükmüne göre, gayri müslim ekalliyetler mektep tesis ederler, tesis eyledikleri mektepleri idare ve murakabe eylerler ve iptidai mekteplerde kendi lisanlarıyla çocuklarını tahsil ettirirler. Fakat bu hüküm, Türk Hükümetinin adalarda mütemekkin gayri müslim Türk tebeasının açacakları okullarda Türk dilinin okutulmasını mecburi kılmasına mâni teşkil eylemez.

Halbuki 1151 sayılı Kanunun 14 ncü maddesinde aynen : «Her iki adada Maarif umur ve muamelâtı, Maarif teşkilâtı hakkındaki Kanun ile ilk tedrisat Kanunu ahkâmına tevfiakan tensik ve idare olunur. Tedrisat Türkçe, umumi, meccani ve lâdindir. Çocuklarına kendi dini ve lisanını öğrettirmek isteyen veliler, ehliyeti Hükümetçe musaddak ve tedrisatı Hükümetin daimî teftişine tâbi bulunmak ve masrafı kendileri tarafından tesviye edilmek şartıyla, hususi bir hocaya, umumi mektep binaları dahilinde tahsis edilecek dershanelerde program, ve ders saatleri haricinde tâyin olunacak bir saatte din ve lisan derslerini okutabilirler. Her iki adada Nahiye Maarif Encümeni, ted-

risatı iptidaiye meslici salâhiyetini haiz olmak üzere Nahiye Müdürünün riyaseti altında tedrisat müfettişi veya başmuallim ve tabip ile Nahiye Meclisinin kendi âzası içinden müntehap iki âzadan tereküp eder,» denilmektedir. Ve fakat bu madde muhtevası Lozan Ahitnamesinin 40 ve 41 nci maddelerinde musarrah ahkâma münafi bir hükmün müfididir.

Lozan Ahitnamesinin 37 nci maddesi ise aynen şu kaydı ihtiva eder: «Türkiye, 38 den 44 de kadar olan maddelerde musarrah ahkâmın kavanini asliye şeklinde tanınmasını ve hiçbir kanun, bir nizam ve hiçbir muamelei resmiyenin bu ahkâma münafi veya muarız olmamasını, ve hiçbir kanun bir nizam ve hiçbir muamelei resmiyenin ahkâmı mezkûreye ihrazı tefevvuk etmemesini taahhüt eder.»

Beynelmilel ahitlere sadakat, mukavelât, muahedat ve taahhüdat ahkâmına riayet, tabii ve zaruridir, ve bu zaruret 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesinin süratle tadilini icabettirmektedir. İşbu zaruret ve icaba ittibaandır ki ekli tadil teklifi kaleme alınmıştır. 14 . XI . 1950

Saygılarımla.

Çanakkale Milletvekili
Ömer Mart

Dışişleri Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Dışişleri Komisyonu

Esas No. 2/40

Karar No. 15

15 . XII . 1950

Yüksek Başkanlığa

Boczaada ve İmroz nahiyelerinin mahalli idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesinin değiştirilmesine dair Çanakkale Milletvekili Ömer Mart tarafından teklif edilen kanun tasarısı gerekçe ve ilişkileriyle birlikte Yüksek Başkanlığımızdan komisyonumuza havale buyrulmuştur.

Zikri geçen kanun tasarısı, gerekçesi ve ilişkileri İçişleri, Dışişleri ve Millî Eğitim Bakanlıklarının temsilcilerinin ve Hükümet adına İçişleri Bakanının huzuru ile komisyonumuzun 5, 7 ve 12 . XII . 1950 tarihinde yapılan toplantılarında incelenerek tasarının Anayasa hükümlerine muvafık olduğu tesbit edilmiş ve 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesinin Lozan Ahitnamesinin müslim olmayan azınlıklara mensup Türk

vatandaşlarına öğretim işlerinde tanıdığı haklara uygun bir şekilde tadili gerekli olacağı kanaatine varıldığı cihetle tasarının aynen kabulüne karar verilmiştir.

Havalesi gereğince İçişleri Komisyonuna tevdi olunmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur. Dışişleri Ko. Başkanı Bu Rapir Sözcüsü Kâtip

İzmir

V. Menteş

Erzurum

R. S. Burçak

Kütahya

A. Gündüz

Denizli

A. Çobanoğlu

Hatay

A. Melek

Samsun

F. Kesim

Trabzon

H. Saka

İmzada bulunmadı

İçişleri Komisyonu raporu

F. B. M. M.

İçişler Komisyonu

Esas No. 2/40

Karar No. 17

18. I. 1951

Yüksek Başkanlığa

Çanakkale Milletvekili Ömer Mart'ın 1151 sayılı İmroz ve Bozca Adanın Mahalli İdareleri hakkındaki Kanununun 14 ncu maddesinin tadiline dair Kanun teklifinin Komisyonumuza havalesi üzerine teklif sahibi ile Millî Eğitim ve Dışişleri ve İçişleri Bakanlıkları mümessillerinin iştirakiyle yaptığımız toplantıda aşağıdaki neticeye varılmıştır..

Gayrimüslüm akalliyetlerin tâbi olacakları maarif sistemini tesbit eden Lozan Ahitnamesinin 40 ve 41 nei maddeleri hükümlerine göre bunların masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü müessesatı hayriye, diniye ve içtimaiyyeyi, her türlü mektep ve sair müessesatı talimü terbiyeyi tesis, idare ve mürakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal ve âyini dinlerini serbestçe icra eylemek hususlarında müsavi hukuka malik olacakları, tedrisatı umumiye hususunda gayrimüslim tebeanın mühim bir nispet dahilinde oturdukları şehirler veya kazalarda çocuklarının iptidai mekteplerde kendi lisanlarıyla tahsil etmelerini temin zmnından Türk Hükümetinin teshilâtı münasibe ibraz edeceği, ancak Türk Hükümetinin mezkûr mekteplerde Türk lisanının tedrisatını mecburi kılmasına mâni olmıyacağı açıkça belirtilmiştir.

Lozan Ahitnamesinde bu hükümler haricinde İmroz ve Bozcaada'da oturan akalliyetlerin maarif durumları hakkında başkaca bir hüküm mevcut olmayıp ancak ahitnamenin 14 ncu maddesi ile bu adaların idarei mahalliyesi ile eşhas ve emvalin himayesi hususunda gayrimüslim ahalinin her türlü teminatı bahşeden yerli anasından mürekkep hususi bir idari teşkilâta nail olacakları ve adaların emniyet ve asayişinin de mezkûr mahallî idare marifetiyle mahallî halk arasından alınan ve bu idarenin emri altında bulunacak olan bir zabıta heyeti tarafından temin olunacağı, Rum ve Türk ahalinin mübâdelesine dair Yunanistan ile Türkiye arasında aktedilmiş ve edilecek ahkâmın bu adalar ahalisine

tatbik olunmıyacağı istisnai bir hüküm olarak kabul edilmiştir.

Ahitnamenin sözü geçen 14 ncu maddesindeki mahallî idarenin ne şekilde tesis edileceği hakkında çıkarılan 1151 sayılı Kanununun 14 ncu maddesi ise adaların maarif sistemleri hakkında da aynen (Her iki adada maarif umur ve muamelâtı, Maarif Teşkilâtı hakkındaki Kanun ile İlk Tedrisat Kanunu ahkâmına tevfiikan tensik ve idare olunur. Tedrisat Türkçe umumi ve meccani ve lâdindir. Çocuklarına kendi dinini ve lisanını öğrettirmek isteyen veliler ehliyeti Hükümetçe musaddak ve tedrisatı Hükümetin daimî teftişine tâbi bulunmak ve masrafı kendileri tarafından tesviye edilmek şartıyla hususi bir hocaya umumi mektep binaları dâhilinde tahsis edilecek dershanelerde program ve ders saatleri haricinde tâyin olunacak bir saatte din ve lisan derslerini okutabilirler. Her iki adada nahiye maarif enstitüsünü tedrisatı iptidaiye meclisi salâhiyetini haiz olmak üzere nahiye müdürünün riyaseti altında tedrisat müfettişi veya başmuallim ve tabip ile nahiye meclisince kendi âzası içinden muntehap iki âzadan tereküp eder). Denilmek suretiyle bu maddenin Lozan Ahitnamesinin 40 ve 41 nei maddelerinde umumiyetle gayrimüslim ekalliyetlerine tanınan her türlü mektep ve sair müessesatı talimü terbiyeyi tesis idare ve buralarda kendi lisanlarını serbestçe istimal eylemek hususunda müsavi hukuka malik olacakları ve ekalliyet çocuklarının iptidai mekteplerde kendi lisanlarını tahsil etmelerini temin zmnında Türk Hükümetinin teshilâtı münasibe ibraz edeceğini âmir bulunan hükümleri takyit ve tahdit ettiği ve bilhassa tedrisatın Türkçe olmasını mecburi kılmak suretiyle ahitnamenin mezkûr maddelerine aykırı bir hükmü ihtiva ettiği görülmüştür.

Ahitnamenin 37 ncu maddesi ise aynen (Türkiye'nin 38 den 44 e kadar olan maddelerde musarrah ahkâmın kavanini asliye şeklinde ta-

nınmasını ve hiçbir kanun, bir nizam ve hiçbir muameleyi resmîyenin bu ahkâma münafi veya muarız olmamasını ve hiçbir kanun, bir nizam ve hiçbir muamele resmîyenin ahkâmı mezkûreye ihrazı tefevvuk etmemesini taahhüt ettiğini) tasrih etmiş olduğundan bu bakımdan dahi 1151 sayılı Kanununun tadili istenilen 14 ncü maddesinin ahitnameye aykırılığı tezahür etmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı mümessilinin verdiği izahata göre Lozan Ahitnamesi hükümlerine tâbi olup İstanbul ve İzmir gibi diğer şehirlerde oturan gayrimüslim ekalliyetler için tatbik olunan maarif usul ve sistemlerinin munhasıran mezkûr Ahitnamenin 40 ve 41 nci maddeleriyle tesbit olunan esaslar dahilinde idare edilerek ayrıca bir kanun metni mevcut bulunmadığı halde Bozcaada ve İmroz'da 1151 sayılı Kanunun mezkûr 14 ncü maddesinin tatbikının mecburiyeti yüzünden adalardaki halkın maarif sistemi bakımından bilûmum ekalliyetler için tanıyan Lozan Ahitnamesindeki hükümlerden lâıyıkıyla istifade edemedikleri anlaşılmiş ve Dışişleri Bakanlığı mümessilinin izahatına göre de mezkûr adalarda bu hükümlerin tatbikında müsamaha edildiği bildirilmiştir.

Bu durum karşısında adalarda oturan ekalliyetlerin dahi Lozan Ahitnamesinin maarife mütaallik hükümlerinden aynen istifade ettirmek suretiyle aradaki farkın ortadan kaldırılması lâzım geleceği ve bu itibarla kendilerine farklı bir muamelenin tatbikını âmir ve Ahitname hükümlerine mugayir bulunan 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesinin tadilinden ziyade

bu maddenin kanundan büsbütün çıkarılmasının maksada uygunluk bakımından daha muvafık olacağı ve böylece adalar halkının da diğer ekalliyetlerin tâbi oldukları maarif usul ve sistemine tâbi olmak suretiyle ahitname hükümlerinden seyyanen istifade edecekleri neticesine varılmış ve teklif sahibi de bu tarzı halle muvafakat eylemiş olduğundan 14 ncü maddenin kanundan çıkarılması Komisyonumuzca ittifakla kabul edilmiş olup havalesi gereğince Millî Eğitim Komisyonuna tevdi edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

İçişleri Komisyonu

Başkanı
Kırklareli
F. Üstün
Sözcü
Zonguldak
A. Yurdabayrak
Çoruh
Z. Ural
İsparta
K. Demiralay
Maraş
A. Bozdağ
Ordu
F. Boztepe
Sivas
R. Öçten
Trabzon
H. Orhon
İmzada bulunmadı

Başkanvekili
Bursa
N. Yılmaz
Kâtip
Amasya
K. Eren
Erzincan
C. Göneng
İmzada bulunmadı
Kütahya
Y. Aysal
Niğde
F. Ecer
Ordu
H. Şarlan
Tokad
N. T. Topcoğlu
Van
İ. Akın

Millî Eğitim Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Millî Eğitim Komisyonu

Esas No. 2/40

Karar No. 9

29 . I . 1951

Yüksek Başkanlığa

Komisyonumuzun 24 . I . 1951 tarihindeki toplantısında, Çanakkale Milletvekili Ömer Mart'ın, Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahallî idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanunun 14 ncü maddesinin değiştirilmesine dair Kanun teklifi, Dışişleri ve Millî Eğitim Bakanlıkları mümessillerinin huzuru ile incelendi:

Yapılan görüşmeler sonunda İçişleri Komisyonunun mucip sebepler raporu muhtevasiyle, adı geçen maddenin yürürlükten kaldırılmasını mutazammın tadil teklifleri Komisyonumuzca da uygun görülmüştür.

Kamutayın yüce tasvibine arz edilmek üzere

Yüksek Başkanlığa sunulur.

Millî Eğitim Ko. Başkanı
Edirne

C. Köprülü

Ankara

Ö. Bilen

Denizli

F. Başaran

Hatay

H. R. Tankut

Kütahya

R. Koçak

Burdur

M. Özbey

Erzurum

F. Çobanoğlu

Kars

T. Taşkıran

M. R. Tarakçıoğlu

Bu rapor Sözcüsü

Seyhan

A. N. Asya

Çanakkale

Ö. Mart

Gümüşane

V. M. Kocatürk

Konya

Ö. R. Doğrul

Trabzon

ÇANAKKALE MİLLETVEKİLİ ÖMER MARTI
İN KANUN TEKLİFİ

Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahallî idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesinin tadilî hakkında Kanun teklifi

MADDE 1. — Bozcaada ve İmroz nahiyelerinin mahallî idareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir:

Her iki adada, gayrimüslim Türk tebaasının mühim bir nispet dâhilinde mütemekkin buldukları yerlerde, Millî Eğitim umur ve muamelesi Lozan Ahitnamesinin 40 ve 41 ncü maddeleri hükümlerine göre tensik ve idare olunur. Her iki adanın gayrimüslim Türk tebaası, dilerse, masrafları kendilerine ait olmak üzere, her türlü okul ve sair talim ve terbiye müesseseleri kurarlar ve bu müesseseleri idare ve murakabe ederler.

Türk tebaası gayrimüslim ekalliyetlerin açacakları ilkokullarda, gayrimüslim ekalliyetler dilediği takdirde, öğretim kendi dilleriyle yapılır. Bu hüküm, Türk Hükümetinin bu türlü okullarda Türk dilinin tedrisini mecburi kılmasına mâni teşkil etmez.

Her iki adada mütemekkin Türk tebaası gayrimüslim ekalliyetlerin tesis edecekleri ilkokullarda tatbik edilecek müfredat programı ve talimatnameler, Türkiye'nin diğer mahallerinde mütemekkin aynı milliyeti haiz Türk tebaası gayrimüslim ekalliyetlerin açtıkları ve açacakları okullarda tatbik olunan ve olunacak müfredat programı ve talimatnamelerden ayrı bir vasıf taşımaz.

MADDE 2. — Bu kanun hükmünü Millî Eğitim Bakanı yürütür.

MADDE 3. — Bu kanun yayımı tarihinden muteberdir.

İÇİŞLERİ KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Bozcaada ve İmroz Nahiyelerinin Mahallî İdareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesinin yürürlükten kaldırılması hakkında Kanun

MADDE 1 — Bozcaada ve İmroz Nahiyelerinin Mahallî İdareleri hakkındaki 1151 sayılı Kanununun 14 ncü maddesi kaldırılmıştır.

MADDE 2 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3 — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

E. M. M.	
Kitaplığı	
Es. No. :	1751-564
Remiz :	